

OLOVNE VOTIVNE PLOČICE PODUNAVSKIH KONJANIKA IZ ZBIRKE MUZEJA ĐAKOVŠTINE ĐAKOVO

Izvorni znanstveni rad
UDK 904(497.5 Đakovo)

IVO PAVLOVIĆ
Muzej Đakovštine Đakovo
A. Starčevića 34
HR - 31 400 Đakovo

U tekstu se objavljuju i opisuju tri olovna predmeta iz zbirke Muzeja Đakovštine Đakovo koji oblikom i ikonografskim prikazom pripadaju posebnoj grupi arheoloških nalaza, u stručnoj literaturi nazvanih olovnim pločicama Podunavskih konjanika. Datiraju se od 2. do 4. stoljeća.

Na prostoru koji pokriva Muzej Đakovštine Đakovo u zadnjih nekoliko godina nađena su tri arheološka predmeta, prva takove vrste na području bivše općine Đakovo, a razmjerno rijetka u našoj arheologiji uopće, te samim time i nedovoljno proučena i razjašnjena.¹ Radi se o olovnim pločicama na kojima je predstavljen sadržaj jednog mističnog kulta od prvih istraživača nazvanog trako-kimerijskim, kultom posvećenim Kabirima ili Dioskurima da bi tek D. Tudor, koji se sistemski počeo baviti prikupljanjem, analizom ikonografskog sadržaja te njihovim porijeklom, upotrijebio naziv kult podunavskih konjanika (TUDOR 1937.: 189-356). Tek se u novije vrijeme javlja i mišljenje po kojemu bi spomenuti kult trebalo promijeniti u kult posvećen lunarnoj božici, čije ime i funkcija do sada nisu dovoljno razjašnjeni (usporedba s Kibelom, Anatis Eponom, Lunom i drugim božanstvima), zato što na svim olovnim pločicama te vrste ikonografsku okosnicu uvijek čini ženska figura, božica, koja je kao centralni ikonografski prikaz, u pravilu smještena između dvaju konjanika. Stoga bi ona bila glavno božanstvo dok su konjanici božanstvo drugog reda pa naziv kult podunavskih konjanika, koji upućuje na konjanike kao glavna božanstva kulta, ne bi bio odgovarajući (ZOTOVIĆ 1988.: 75). Pored tog osnovnog ikonografskog prikaza javljaju se i drugi ikonografski motivi preuzeti iz Mitrina kulta, kao i iz kultova Dioskura, Kabira i Tračkog konjanika, što upućuje na sinkretistički kult od 2. do 4. st., čiji su nalazi najčešći u Panoniji, Daciji i Gornjoj Meziji, dok su u Noriku, Dalmaciji, Donjoj Meziji i Trakiji mnogo rjeđi (TUDOR 1976.: 83).

Interes za ovu vrstu arheološke građe javlja se već krajem 19. st., a njezino proučavanje traje sve do danas. Usprkos tome, još uvijek nema konačnog odgovora o atribuciji, porijeklu, dataciji, namjeni i sljedbenicima kulta predstavljenog na olovnim pločicama podunavskih provincija. Krajem 19. st. T. Antonescu je sastavio prvi popis do tada poznatih spomenika koje je povezo s kultom Kabira (POPOVIĆ 1986.: 113). Njegovo je mišljenje podržao E. Novotny povezujući ih s Kabirima i Dioskurima, a božicu s Demetrom (NOVOTNY 1896.: 206). Slijede zatim radovi J. Hampela (HAMPEL 1903.: 305-365) i A. Budaya (BUDAY 1928.: 146) koji će poslužiti D. Tudoru da prikupi i objavi sve spomenike ovog kulta te na osnovu ikonografskog sadržaja, porijekla i oblika, sačini njihovu tipologiju te protumači njihov sadržaj, što su prihvatili svi autori koji su se poslije njega bavili votivnim pločicama (TUDOR 1969.; TUDOR 1976.; ZOTOVIĆ 1975.: 33-44; 1998.: 63-75; 2001.: 167-178; VOJOVIĆ 1979.: 135-142; 1983.: 79; POPOVIĆ 1983.: 53-66; 1988.: 105-16; 1990.: 57; VIMINACIUM 1992.: 29; KRUNIĆ 1995.: 163; JOVANOVIĆ 1998.: 12).

U hrvatskoj je arheologiji o toj temi do sada pisala jedino Ivana Iskra-Janošić, koja je načinila tipologiju olovnih pločica podunavskih konjanika prema obliku i načinu ikonografskog prikaza, ne zadirući u detaljnija tumačenja i razrješenja prikaza (ISKRA-JANOŠIĆ 1966.). Njenu sam tipologiju koristio pri razvrstavanju ovdje predstavljenih olovnih votivnih pločica.

⁶ Olovne votivne pločice sa dakovačkog su područja bile tema referata autora ovoga članka na Znanstvenom skupu Hrvatskog arheološkog društva u Našicama 2003. g.

KATALOG PREDMETA

1. Olovna votivna pločica, Sl. 1a-b, Štrbinci kod Đakova (antička Certissia), inv. br. 1276/5981

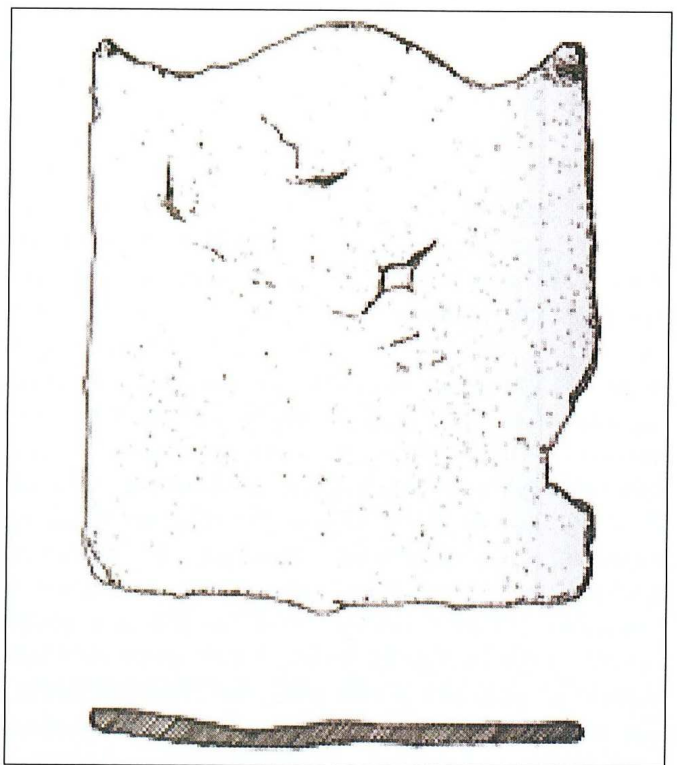
Površinski nalaz, dimenzije: visina 8,80 cm, širina 7,50 cm, debljina 0,20 cm, težina 126,66 grama.² Nedostaje manji dio pločice na donjoj lijevoj strani, a oštećena je i u vidu rupice s lijeve strane glave lunarne božice. Pravokutnog je oblika s gornjom stranom obrađenom u obliku zaobljenog timpanona u kojem se nalazi prikaz ribe okrenute na lijevo između dvaju kutnih akroterija. Reljefni prikaz smješten je u plastično izrađenom i narebranom kvadratnom obrubu. U gornjem lijevom kutu prikazan je Sol sa zrakastom krunom, a u desnom Luna s polumjesecom na ramenu,



Sl. 1a

kopitima konja su ležeće muške figure. Ispod glavnog prizora, u donjoj zoni glavnog ikonografskog prikaza, prikazan je u sredini stol s tri noge na kojem se nalaze tri kugle, najvjerojatnije kruhovi. Lijevo od stola je prikazan pijetao, a desno nejasan prikaz, najvjerojatnije lav.

Pločica bi tipološki pripadala tipu VI (Mačvanska Mitrovica), varijanta A prema podjeli I. Iskre-Janošić (ISKRA-JANOŠIĆ 1966.: 55-56). Analogije: Mačvanska Mitrovica (2 komada), Prhovo, Ljubuški, Viminaci-



Sl. 1b

koji se zbog izlizanosti slabo razaznaje. U donjem je lijevom kutu scena žrtvovanja ovna predložena kao drvo na kojem visi ovan kojemu muška osoba vadi utrobu. U donjem je desnom kutu nejasan prikaz, možda lov (muškarac drži psa na uzdi). Glavni se prikaz nalazi u centralnom dijelu, u plastično prikazanom i okićenom medaljonu. Središnje mjesto zauzima božica obučena u dugu haljinu - hiton. Ispruženim rukama pridržava uzde konjanika koji joj prilaze s lijeve i s desne strane te ispruženim desnicama pozdravljaju božicu. Na glavi su im frigijske kape. Glava božice je uokvirena krugom iznad kojega se nalazi kantaros. S lijeve i s desne strane kantarosa nadvija se po jedna zmija poviše kojih su prikazane, poput križa stilizirane zvijezde. Pod

um, Stojnik, Laćanak, nepoznati lokalitet kod Zemuna, Dubravica, Crkvina kod sela Jalovnika (ISKRA-JANOŠIĆ 1966.: 55, T.VI: 1,2; POPOVIĆ 1986.: Sl.19; IMAMOVIĆ: 34, Sl.15; ZOTOVIĆ 1975.: 38-39, T.II: 3; POPOVIĆ 1988.: 110-111, Sl.10; 1986.: 118-119, Sl.18; 1990.: 57-58, Sl.1; 1983.: 61, Sl.11; KRUNIĆ 1995.: 165).

Analogija štrbinacke votivne pločice s gore navedenim zasniva se najvećim dijelom na obliku i rasporedu ikonografskog prikaza. Od njih se međutim razlikuje po smještaju figura i predmeta, te po nedostatku ili pojavi pojedinih prikaza, što potvrđuje već prije izneseno mišljenje o nepostojanju standardne sheme ikonografskog prikaza (ISKRA-JANOŠIĆ 1966.: 58). Osobitost u sadržaju i prikazu na pločici sa Štrbinaca je naglašeni krug oko glave božice (aureola), simbol božanstva još u ranoj antici.

² Pločicu je pronašao autor ovog rada na oko 500 m sjeverozapadno od kasnoantičke nekropole na Štrbincima.

2. Olovna votivna pločica, ulomak, Drenjski Slatinik, Sl.2 a-b, inv. br. 1278/5920

Radi se o površinskom nalazu, dimenzija: visina 8,80 cm, širina 8,00 cm, debljina 0,20 cm, težina 80,86 grama.³ Nedostaje gornji zabatni završetak, te otprilike



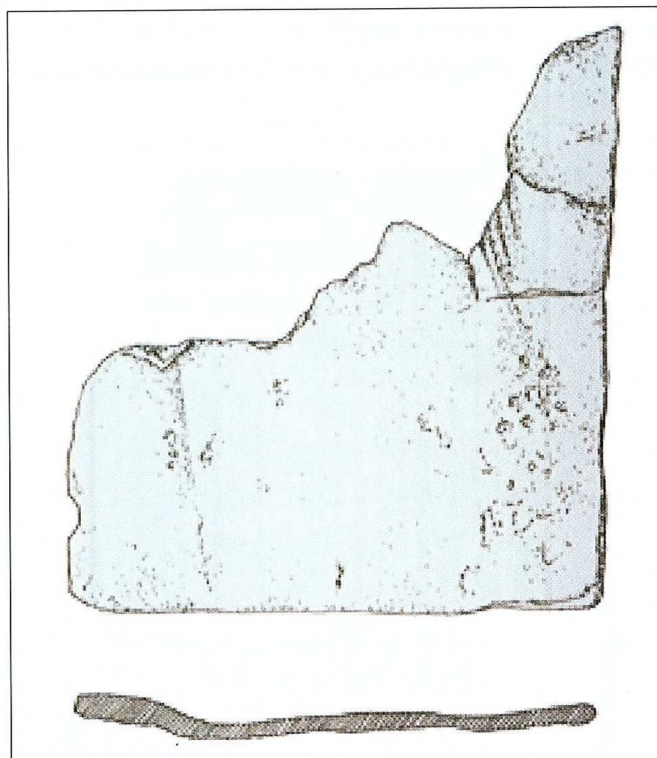
Sl. 2a

jedna trećina medaljona s glavnim ikonografskim prikazom. Na osnovu sačuvanog dijela pločice može se rekonstruirati njen pravokutan oblik sa zaobljenim timpanonima i akroterijima sa strane. U sačuvanom lijevom kutu zabata timpanona razaznaje se manji krug. U donjem lijevom i desnom kutu izvan centralnog ikonografskog prikaza unutar dvostruko naglašenog medaljona, prikazane su muške glave. Glavni je ikonografski prikaz, smješten unutar medaljona naznačenog dvostrukim plastičnim rubom, podijeljen u tri zone. Gornja zona, koja nedostaje, morala bi na osnovi analogije (ISKRA-JANOŠIĆ 1966., T.VI: 1-2) sadržavati glavu Lune na desnoj strani, te glavu Sola na lijevoj, a između njih bi se trebala nalaziti ženska figura u dugom potpasanom hitonu, s glavom u profilu i rukama u pokretu.

Od gornjega dijela sačuvan je samo nejasan prikaz stola s tri noge, dok su se na lijevoj strani vjerojatno nalazili prikazi lava i vrča. U glavnoj je zoni prikazana figura ženskog božanstva kojoj s lijeve i s desne strane prilaze konjanici ispod kojih se nalaze ležeće gole muške figure. Iza desnoga konjanika, čiji je prikaz veoma oštećen, nalaze se predmeti nalik karikama, dok je iza lijevoga prikazan ratnik, vjerojatno s kopljem i štitom u ruci. U donjoj, trećoj zoni, prikazan je

³ Pločicu je pronašao Ivan Knezović, student arheologije, prilikom rekognosciranja terena za potrebe svog diplomskog rada na temu "Antička arheološka topografija Đakova i okolice", Zagreb 2002.

cribolum; životinji obješenoj o drvo muška osoba vadi utrobu. Desno od drveta se nalazi nejasan predmet, najvjerojatnije upaljena svjetiljka, a lijevo pijetao. Ova



Sl. 2b

votivna pločica svojim oblikom i ikonografskim prikazom identična je votivnoj pločici iz Mačvanske Mitrovice (ISKRA-JANOŠIĆ, T.VI: 2), pa bi stoga pripadala tipu IV, varijanti A. Analogije: Viminacium (POPOVIĆ 1992.: 6, Sl.15), Ljubuški (TUDOR, CMRED: 67).

3. Olovna votivna pločica, Drenjski Slatinik, Sl. 3 a-b, inv. broj: 1277/5919, otkup

Nedostaje manji gornji dio desnog glatkog stupa i luka. Pravokutnog je oblika, dimenzija: visina 7,80 cm, širina 7,50 cm, debljina 0,20 cm, težina 101,23 grama.⁴ Predstava je uokvirena s dva glatka stupa. Njihovi kapiteli podržavaju luk ukrašen astragalom i ovulama. U gornjem lijevom kutu izvan edikule prikazana je zmija. Vjerojatno je isti prikaz bio i u lijevom gornjem kutu, koji nedostaje. Glavni je prikaz podijeljen u četiri jasno izražena polja.

U gornjem polju, odnosno zoni, prikazan je Sol na kvadrigi. Lice mu je oštećeno, kao i desni par konja. Na glavi mu je kruna sa sedam zraka. Obučen je u tuniku i hlמידu koja na vjetru leprša. Desnica mu je uzdignuta i otvorena dlana, dok u isto tako uzdignutoj ljevici drži kuglu i bič. U polju ispod, odnosno u drugoj zoni,

⁴ Nadena na istom lokalitetu te otkupljena 2003. g.

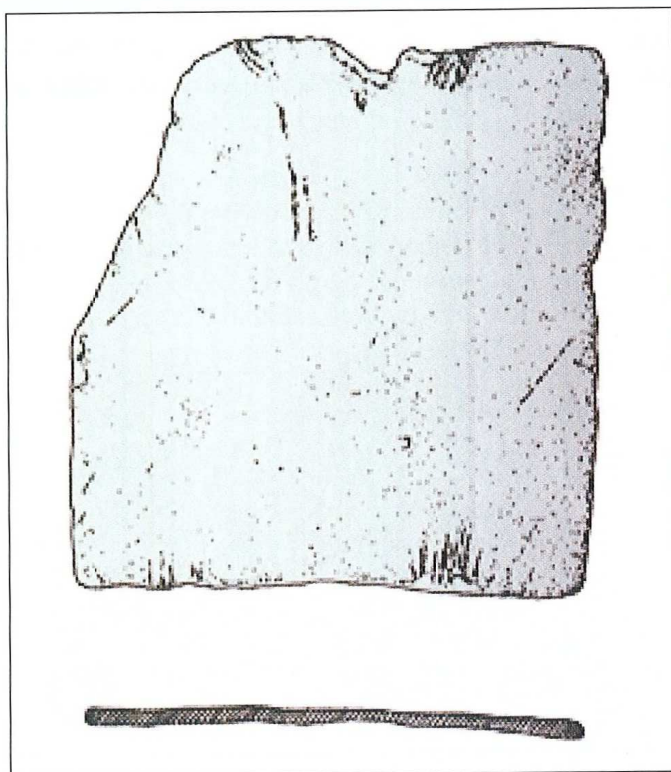
središnje mjesto zauzima božica odjevena u tuniku, stegnuta u pojasu. Rukama pridržava maramu raširenu preko krila. S obje strane glave božice nalazi se po jedna osmerokraka zvijezda. Lijevo i desno su prikazana dva konjanika okrenuta prema božici koju pozdravljaju uzdignutim desnicama. Konjanici su obučeni u tuniku i



Sl. 3a

hlamidu koja im leprša iza leđa. Pod kopitima konja lijevoga konjanika na leđima leži goli muškarac s lagano uzdignutom ljevicom, dok se pod kopitima desnoga konjanika nalazi riba s glavom na lijevo. Iza lijevoga konjanika nalazi se ratnik s kacigom na glavi, kopljem u desnoj i štitom u lijevoj ruci. Iza desnoga konjanika stoji ženska figura u dugom hitonu, protumačena kao božica Nemeza. U polju ispod, odnosno trećoj zoni, u sredini je prikazan stol s tkaninom urešenom resama, te zdjela na njemu u kojoj se nalazi riba. Za stolom sjede tri osobe kojima s desne strane prilaze, držeći se za ruke, dva neodjevena muškarca, od kojih prvi pruža desnicu prema stolu. Lijevo od stola je scena žrtvovanja ovna

(cribolium). Ovan je obješen na drvo, a utrobu mu vadi jedan muškarac dok drugi s ovčjom maskom na glavi to promatra. U sredini četvrte, najdonje zone, nalazi se



Sl. 3b

kantaros kojem je s desne strane prikazan lav, a s lijeve zmija. Iza lava je smješten pijetao i nejasan sroliki predmet. Lijevo od zmije se nalazi tronožac na kojemu je riba te, također, nejasan sroliki predmet.

Ova je pločica identična s pločicom iz Halapića (TRUHELKA 1890.: 18, Sl.5.), Velike Obarske (GABRIČEVIĆ 1972.: 53, T.I: 1) te Mačvanske Mitrovice (ISKRA-JANOŠIĆ 1966., T.II:2), što bi moglo značiti da su potekle iz iste radionice (GABRIČEVIĆ 1972.: 55). Sve one, pa tako i ova votivna pločica, tipološki pripadaju grupi Dalj, varijanta A (ISKRA-JANOŠIĆ 1966.: 50, T.II: 2, T.III: 1, 2).

RAZMATRANJE

Olovne votivne pločice iz Drenjskog Slatinika i Štrbinaca ikonografski i tipološki nadopunjuju dosadašnje nalaze takove vrste, kao posebnu i izdvojenju grupu arheoloških predmeta značajnih za proučavanje jednog mističnog, sinkretističnog kulta uvriježena naziva "kult podunavskih konjanika". Vjerojatno je taj kult bio dominantan na prostoru jače koncentracije nalaza uz podunavski limes, što se može objasniti premještanjem rimskih legija s istoka u podunavske provincije koje su pridonijele rasprostiranjju i oblikovanju tog, u biti orijentalnog kulta. Tako za Nerona leg VIII Augusta dolazi u Meziju, 71. g. leg. XV Apollinaris dolazi u Panoniju (ISKRA-JANOŠIĆ 1966.: 59).

Predstave na našim votivnim pločicama slijede standardnu podjelu na tri, ili četiri polja, odnosno zone, koje su protumačene kao simboli nebeskog nadzemnog, te ovozemaljskog i podzemnog svijeta, s međuzonom između ovozemaljskog i podzemnog svijeta, jasno izdvojenom i uočljivom na pločici br. 2 (Sl.3) iz Drenjskog Slatinika koju karakteriziraju tri međusobno povezane scene: žrtvovanje ovna, gozba i nagi mladići. Posebno značenje ima prizor žrtvovanja ovna kojim se osiguravalo ciklično rađanje i plodnost.

Nebeski je svijet uvijek prikazan u najgorem polju. Na štrbinacskoj je pločici (Sl.1) prikazan poprskima Sola i Lune kao božanskom trijadom, pri čemu je treći član trojstva predstavljen kantarosom i dvjema heraldički postavljenim zmijama. Prikaz Sola i Lune nalazi se izvan uokvirenog medaljona, dok se kantaros nalazi unutar njega. Nebeski je svod na pločici broj 2 iz Drenjskog Slatinika (Sl.3) prikazan Solom na kvadirigi bez prikaza Lune, te zmijama izvan edikule i kantarosom u najdonjoj zoni. Takav raspored potvrđuje da, bez obzira na smisao i značenje simbola, nema jedinstvene sheme prikaza i smještaja istih, što je uvjetovano tipom pločica i organizacijom prostora. Zmije, kao simbol zla, inače najčešće prikazivane u najdonjem polju, simbolu podzemnog svijeta, na ovim su pločicama prikazane u gornjoj zoni, gdje okružuju nebeske simbole. Riječ je o trijadi zmija i solarnih poprskija s astralnim karakterom što je izraz dualističkog shvaćanja u kojemu se sile dobra i zla često puta prikazuju istim elementom (ZOTOVIĆ 1975.: 36). Ovozemaljski svijet, postavljen u polju ispod, predstavljen je na svim pločicama na isti način, s božicom u sredini između dvaju konjanika, koji također mogu biti bogovi ili polubogovi, ali svakako podređeni vrhovnoj božici s kojom čine osnovni ikonografski sadržaj predočenog kulta. Konjanicima su podređeni zarobljenici, odnosno gole muške figure kao simboli zla. Iza konjanika su skoro u pravilu prikazani ratnik i ženski lik obučen u dugi hiton, kako se to najbolje vidi na pločicama iz Drenjskog Slatinika, s tom razlikom što

je na pločici broj 1 izostavljen ženski lik, dok na pločici sa Štrbinaca uopće nema tih likova. Ženska figura iza desnog konjanika tumači se kao božica Nemeza, koja kao pratilac ima važnu ulogu u kultu i misteriji podunavskih konjanika. Njezina ruka prinijeta ustima preporučuje šutnju i umjerenost, te simbolizira pravednost i tajanstvenost kulta. Poistovjećuje se s božicom tišine, onom koja čuva tajnu rituala, onom koja brine o ravnoteži prirode te onom koja je, mijenjajući ljudsku sudbinu, prisutna na mjestima nepravde, gdje zlo pretvara u dobro, ali i suprotno. U doba sinkretizma postaje univerzalno božanstvo, srodno Kibeli, Adastreiji i Izidi (DAGR: 52-55; SREJOVIĆ, CERMANOVIĆ-KUZMANOVIĆ 1979.: 57, 457, 475).

Predmeti prikazani u donjem polju, odnosno četvrtoj zoni, simboli su podzemnog svijeta, te imaju značenje koje je u vezi sa samim kultom i njegovim mističnim sadržajem. Pojedine se figure mogu dovesti u vezu s elementima preuzetima iz Mitrine religije. Tako je lav simbol vatre, zmija zemlje, kantaros vode, te pijetao, koji se zbog htonskog aspekta i veže uz podzemni svijet, svijet mističnog kulta. Svojim glasom doziva dobre, a rastjeruje zle sile te pomaže da duša umrlog dođe među bogove. Prvu pojavu pijetla kao simbola nalazimo već oko 3000 godina prije Krista u istočnjačkim religijama, odakle je preuzet u grčku i rimsku mitologiju te posvećen Heliju, Perzefoni, Hermesu, Asklepiju i Seleni (VUKOVIĆ 1971.: 6; VASIĆ 2000.-2001.: 97).

Tronožac sa položenim darovima u vidu ribe ili kruhova ima ulogu oltara na kojima se prinose darovi božanskoj trijadi.

Olovne su pločice nađene na raznim mjestima, tako da je nejasna njihova uloga. Ima razmišljanja, počevši od toga da su služile kao amuleti u grobovima, votivni darovi u svetištima, te da imaju profilaktički karakter. No većina se autora slaže u pretpostavci da su votivne pločice u procesu vjerskog sinkretizma prethodile monoteizmu te da predstavljaju dokaz o besmrtnosti duše i uskrsnuće, vjerovanje koje je svoje mjesto, uz Mitrinu religiju, očito imalo i u kultu podunavskih konjanika.

Pitanja i dileme o tome je li riječ o kultu posvećenom podunavskim konjanicima ili lunarnoj božici, zašto nema epigrafskih spomenika te radi li se o zabranjenom kultu u odnosu na službenu religiju ostaju i nadalje nerazjašnjena i otvorena. Kad bi se uzele u temeljito razmatranje zajedno s dosad poznatom građom, olovne votivne pločice iz Drenjskog Slatinika i Štrbinaca mogle bi pridonijeti razrješenju enigme kulta koji je na njemu predočen. S druge strane, one su važan doprinos sagledavanju kulturno-religijskog okruženja šireg prostora rimske Certisije.

LITERATURA

- BUDAY, A., 1928., Dolgozatok IV
- GABRIČEVIĆ, M., 1972., Olovna pločica sa predstavom podunavskih konjanika iz Velike Obarske (OS Bijeljina), Članci i građa za kulturu istorije istočne Bosne, knjiga IX, Tuzla.
- HAMPEL, J., 1903., AE XXII; 1905., AE XXV; 1911., AE XXXI; 1912., AE XXXIII
- IMAMOVIĆ, E., 1992., Antički kulturni i votivni spomenici na području BiH, Viminacium 7, Požarevac.
- ISKRA-JANOŠIĆ, I., 1966., Rimske votivne pločice od olova u Jugoslaviji, OA VI, Zagreb.
- JOVANOVIĆ, A., 1998., Numizmatičke beleške uz kult podunavskih konjanika, Numizmatičar 21, Beograd.
- KRUNIĆ, S., 1995., Neobjavljene ikone podunavskih konjanika iz zbirke Muzeja grada Beograda, Starinar XLV-XLVI, Beograd.
- NOVOTNY, E., 1896., WMBH, Wien
- POPOVIĆ, LJ., 1983., Spomenici kulta podunavskih konjanika iz Narodnog muzeja u Beogradu, ZNM XI-1, Beograd.
- POPOVIĆ, I., 1986., Jedan donjopanonski centar za izradu olovnih ikona podunavskih konjanika, ZNM XII-1, Beograd.
- POPOVIĆ, I., 1988., Nove olovne ikone kulta podunavskih konjanika iz Sirmijuma, Starinar XXXIX, Beograd.
- POPOVIĆ, I., 1990., Nove olovne ikone kulta podunavskih konjanika iz Sirmijuma i Singidunuma, GGB, Beograd.
- POPOVIĆ, I., Radionica olovnih predmeta ili svetište kulta dunavskih konjanika u Viminacijumu, Viminacium 7, Požarevac.
- SREJOVIĆ, D., CERMANOVIĆ-KUZMANOVIĆ, A., 1979., Rečnik grčke i rimske mitologije, Beograd.
- TRUHELKA, Č., 1890., GZM, Sarajevo.
- TUDOR, D., 1937., Cavalirei danubiani, ED VII, Roma
- TUDOR, D., 1969., CMRED I, Leiden
- TUDOR, D., 1976., CMRED II, Leiden
- VASIĆ, J., 2000.-2001., Olovne ikone podunavskih konjanika iz Muzeja grada Beograda, GGB, Beograd.
- VOJOVIĆ, D., 1979., Mitrine ikone i ikone podunavskih i tračkog konjanika iz Singidunuma, Starinar XXVIII-XXIX, Beograd.
- VOJOVIĆ, D., 1983., Prilog proučavanja kulta podunavskih konjanika, Starinar XXXII, Beograd.
- VUKOVIĆ, T., 1971., Neolitic terracota cock of Kosovo, VG VII, Vranje.
- ZOTOVIĆ, LJ., 1975., Tri olovne ikone iz zbirke Muzeja grada Beograda, Starinar XXIV-XXV, Beograd.
- ZOTOVIĆ, LJ., 1998., The cult of Lunar Goddess or the Cult of Danubian Horseman, Starinar XLIX, Beograd.

KRATICE

AE	Archeologiai Ertesitő	OA	Opuscula Archaeologica, Filozofski fakultet, Zagreb
CMRED	Corpus Monumentorum Religionis Equitum	VG	Vranjski Glasnik, Vranje
DAGR	Dictionnaire des antiquites Grecques et Romaines	VV	Vestigatio Vetvstatis
ED	Ephemeris Dacoromana	WMBH	Wissenschaftliche Mitteilungen aus Bosnien und Herzegovina, Sarajevo
GGB	Godišnjak grada Beograda, Beograd.	ZNM	Zbornik Narodnog Muzeja, Beograd
GZM	Glasnik Zemaljskog Muzeja, Sarajevo.		

LEAD VOTIVE PLAQUES OF THE DANUBE-BASIN RIDERS FROM THE MUSEUM OF ĐAKOVO COLLECTION

SUMMARY

In the surrounding area of Đakovo three votive plaques have been found that depict the content of a mystical cult of the Danube-basin riders.

1 Lead votive plaque (pictures 1a-b), Štrbinci by Đakovo (ancient Certissia). Size: height 8,80 cm, width 7,50 cm, thickness 0,20 cm, weight 126,66 g. A smaller part on its lower left side, rectangular, the upper rounded tympanum-formed side.

2 Lead votive plaque, a fragment, drenjski Slatinik by Đakovo (pictures 2a-b). Size: height 8,80 cm, width 8,00 cm, thickness 0,20 cm, weight 80,86 g. Upper gable ending is missing together with one third of the main symbolic imagery medaillon.

3 Lead votive plaque, Drenjski Slatinik by Đakovo (pictures 3a-b). A smaller upper part of the upper straight pillar and arch. Rectangular, size: height 7,80 cm, width 7,50 cm, thickness 0,20 cm, weight 101,23 g. The Đakovo votive plaques imageries are divided into three or four zones that are interpreted as symbols of supernatural and earthly, subterranean world with a semi-zone between them, clearly separated and visible on the plaque nr. 2 (picture 3) from Drenjski Slatinik, which is characterized by three connected scenes: a ram sacrifice, a feast and a nude young man.

The scene of a ram sacrifice that ensured cyclic birth and fertility is the most significant among them. Heavenly world is depicted in the uppermost zone. The Štrbinci plaque (picture 1) depicts it in busts of Solo and Luna in a celestial triad, the third member of the trinity is depicted in a cantharos and two heraldically set snakes. Firmament on the plaque nr. 2 from Drenjski Slatinik (picture 3) is depicted through Solo on a quadriga without the image of Luna and snakes outside aedicula and with cantharos in the lowest zone. Such arrangement confirms that regardless of symbolic sense and meaning there is no unique scheme or arrangement of the elements depending on plaque types and spacial arrangement. Snakes as symbols of evil are shown in the lowest zone, the symbol of the underworld whereas on these plaques they take up the position in the upper zone surrounding heavenly symbols. There are a snake triad and solar busts with astral character, which is the expression of dualistic concept where powers of evil and good are often depicted by the similar element. This world placed in the zone underneath is depicted in all plates in similar way with a goddess placed

between two riders that could present gods or half-gods but in any way are inferior to the main goddess with whom they complete the main symbolics of the presented cult. The captives i.e. the nude male figures as symbols of evil are inferior to the riders. A warrior and a female dressed in a long chiton that can be seen well on the plaques from Drenjski Slatinik are always depicted after a rider. A female figure behind the rider to the right is thought to be the goddess Nemesis who plays an important accompanying role in the Danube-basin riders cult and mystery.

Her hand to the mouth recommends silence and temperance symbolizing justness and mysteriousness of the cult. She identifies with the goddess of silence who keeps the ritual secret and cares about balance in nature and is present at places where injustice is done, where evil turns into good and vice-versa, since she can change the course of fate. In time of syncretism turning into universal deity, related to Cybele, Adastreia and Isis. The bottom zone, i.e. the fourth zone items are symbols of the underworld and have the meanings that are connected to the cult itself and its mystical content.

Some figures can be connected to the elements taken over from Mithras religion. A lion is a symbol of fire, a snake of earth, cantharos of water, a rooster of the underworld, of mystical cult. The rooster's calling calls for the good and drives away evil powers, helps the souls of the dead to reach the gods. It was used for the first time about 3000 years BC in Eastern religions and was taken over into the Greek and Roman mythology to be dedicated to Helios, Hermes, Asclepius. A three-legged stand with gifts such as fish or bread stands for altar to offer sacrifices to the godly triad.

Lead votive plaques from Drenjski Slatinik and Štrbinci have supplemented current finds of this kind as a special, separate group of archaeological objects significant for the research of a mystical cult called 'the Danube-basin riders cult'. This cult could have dominated the area of more concentrated finds along the Danube limes, which can be explained by transference of Roman legions from the East to the Danube-basin provinces, contributing to the spreading and forming of that, basically orinental cult. In the time of Nero the legion VIII Augusta reached Maesia, in the year 71 the legion XV Apollinaris reached Pannonia.

Lead plaques have been found different sites and the majority of authors agrees upon the presumption that they preceded monotheism in course of religious syncretism and are the evidence of immortality of

souls and resurrection, the belief that had had its place not only in Mithras religion but also in the Danube-basin riders cult.